

Asia: VN/31974/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Pelastakaa Lapset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja liittyvistä laeista.

Esitys on kattava ja perusteellinen. Kuitenkin muun muassa perheenyhdistämisen merkitys lapsen kotoutumiselle jää joiltain osin vähäiselle huomiolle esityksessä, vaikka perheen merkitys lapsen kotoutumiselle sinällään tunnustetaan. Myös perheelle ja lapselle annettuun tukeen esimerkiksi perheenyhdistämistilanteissa tulee kiinnittää jatkossa huomiota.

Järjestöjen rooli on ansiokkaasti huomioitu esityksessä, ja kotoutumisen kumppanuusohjelma on jo yksi hyvä konkreettinen askel kohti vahvempaa yhteistyötä järjestökentän ja viranomaisten välillä kotoutumisen edistämisessä. Järjestökentän toteuttamien lasten ja perheiden kotoutumisen tuen vakiintuneempien toimintojen huomioiminen palveluiden joukossa on tärkeää näihin matalan kynnyksen palveluihin ohjautumisen varmistamisessa. Pelastakaa Lasten toteuttamista tukitoiminnoista muun muassa järjestöjen kehittämä kotouttava tukiperhetoiminta ilman huoltajaa tulleille nuorille on vahvaa tukea nuoren kotoutumisprosessille. Samoin Pelastakaa Lasten perheentaloilla Itä-Suomen alueella sekä valtakunnallisella tukihenkilötoiminnalla voi parhaimmillaan olla merkittävä vaikutus lapsen ja perheen kotoutumiselle. Nyt tällaisia toimintoja ei esityksessä erikseen huomioida. Käytännön työssä muun muassa hyvinvointialueilla ja kunnissa näiden palveluiden olemassaolosta tiedottamiseen niin perheiden ja lasten palveluille kuin perheille ja lapsille itselleen tulee kuitenkin varmistaa keinot ja väylä.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Uusien kohderyhmien lisääminen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointiin on kannatettavaa. Kotona lastaan hoitaville vanhemmille tai huoltajille kotoutumisprosessin riittävän joustava ja kannustava alku on oleellinen, ja tähän pyritään esityksessä vaikuttamaan myönteisesti. Lastenhoidolla tuettuihin kielikoulutuksiin sekä muuhun kotoutumisen tukeen on kuitenkin varattava riittävät ja pienten lasten hoidon huomioivat resurssit erityisesti, jos oletus on, että hoitovapaan aikana kahden vuoden kotoutumisaika olisi vanhemmille tai huoltajille riittävä. Ilman lastenhoidollista tukea kotoutumisen tuen toimintoihin osallistuminen saattaa jäädä huoltajan tai vanhemman osalta vähäiseksi tänä aikana.

Esityksen mukaan kotoutumissuunnitelmissa perheen kokonaistilanne jää yleensä vähemmälle huomiolle. Tähän on jatkossa perheen kotoutumissuunnitelman tarpeen arvioinnin myötä tavoite kiinnittää entistä enemmän huomioita. Tavoite on vahvasti kannatettava, ja harrastustoiminnan merkitys on huomioitu esityksessä lasten kotoutumisen kannalta merkityksellisenä seikkana. Lasten kotoutumisen tuessa perheen rooliin ja mahdollisuuksiin toimia yhteistyössä lapselle keskeisten kotoutumista tukevien toimintojen ja tahojen, kuten koulun, varhaiskasvatuksen ja harrastustoimintojen kanssa, tulee kuitenkin kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tämä tarve on tunnistettu myös esityksessä, ja tähän toivottavasti muutosten myötä varataan myös tarvittava resurssi sekä varmistetaan riittävä osaaminen.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

-

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

-

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Edustajan rooli ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asioiden hoitamisessa on merkittävä, ja se tunnistetaan hyvin esityksessä. Ilman huoltajaa maassa olevien oleskeluluvan saaneiden edustajatoiminnan ohjauksen, neuvonnan ja valvonnan vastualueiden selkeyttäminen on kannatettavaa. Samalla on varmistettava, että tähän sisältyy edustajien perusvalmennuksen lisäksi myös jatkokoulutusta sekä työnohjausta. Lapsen siirtyessä oleskeluluvan piiriin edustajatoiminnan ohjaus siirtyisi nyt virallisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. ELY-keskuksia on kuitenkin Suomessa 15 kappaletta, ja on tärkeää huomioida se, että ohjauksen tulee olla samankaltaista ja tasalaatuista keskuksista riippumatta. Vastaanottovaiheen toiminnassa edustajien ohjaus olisi edelleen Maahanmuuttovirastolla. Mikäli lapsen edun mukaisena nähdään saman edustajan jatkaminen lapsen vastaanottovaiheesta kotoutumisvaiheeseen, on tärkeää myös varmistaa, että siirtymä on mahdollisimman saumaton, ja että yhteistyö kahden viranomaistahon välillä tässä toimii.

Ilman huoltajaa maassa olevalle lapselle tulisi varmistaa osaava ammatillinen tuki myös perheenyhdistämisprosessin läpi viemisessä joko edustajan tai jonkin muun selkeästi määritellyn tahon toimesta. Nyt tähän ei selkeästi ole määritelty vastuuhenkilöä tai -tahoja, eikä edustajalle ole määritelty tällaista roolia. Nykykäytännön mukaisesti lapsen edustaja ja sosiaalityöntekijä voivat

selvittää perheenyhdistämiseen liittyviä seikkoja sekä antaa neuvoja, mutta edustaja ei voi auttaa työaikansa puitteissa itse hakemuksen teossa. Sosiaalityöntekijällä tähän olisi mahdollisuus, mutta käytännössä sosiaalityöntekijöiden suuri asiakas- ja työmäärä ei mahdollista tällaista konkreettista tukea lapselle ja tämän perheelle perheenyhdistämishakemuksen teossa. Toistaiseksi lapsi jää usein hyvin yksin perheenyhdistämisprosessissa, jos muilla perheenjäsenillä ei ole riittävää kieli- ja muuta osaamista prosessin läpiviemiseen lähtömaasta käsin. Perheenyhdistämisen mahdollisuuksien tukemisen merkitys lapsen kotoutumiselle tulee tunnistaa ja siihen tulee varata selkeämmin resursseja, kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijän aikaa. Vastuualueiden selkeyttäminen ammattilaisten kesken perheenyhdistämishakemusten tekemisessä voisi myös tuoda selkeyttä siihen, missä määrin ja kenen vastuulla lapsen tukeminen on perheenyhdistämisprosessin aikana.

Perheryhmäkotien oikeudellisen aseman selkiyttäminen sosiaalihuoltoon kuuluvaksi palveluksi on kannatettava muutosehdotus. Muutoksen toteutuessa suunnitellusti lapsen edun arvioinnille ja sen mukaiselle toiminnalle annettaisiin entistä suurempi painoarvo. Tähän asti muun muassa lapsen vastentahtoiset siirrot kunnasta toiseen kunnan palveluiden ja kuntapaikkojen mukaan ei ole näyttäytynyt lapsen edun mukaisena toimintana, ja muutos tähän on tervetullut.

Suunniteltujen muutosten myötä myös perhehoidon aseman vahvistuminen ja sen laajempi hyödyntäminen ilman huoltajaa olevan lapsen hoidon, huolenpidon ja kasvatuksen järjestämisessä on erittäin myönteinen suunta. Tällä mahdollistetaan nykyistä paremmin lapsen oikeus asua perheessä, ja vahvistetaan myös perhehoidon laajempi käyttö. Pelastakaa Lapset on kehittänyt kotouttavaa perhehoitoa ja siihen liittyvää tukea ja valmennusta usean vuoden ajan, ja voi kokemuksensa pohjalta todeta, että monille lapsille perhehoito on erittäin toimiva ja hyvä vaihtoehto ryhmäkodissa asumiselle.

Perhehoidon valmennuksissa voitaisiin jatkossa huomioida myös yksityismajoittajien mahdollisuus siirtyä majoittajista perhehoitajiksi. Tällä voitaisiin pyrkiä varmistamaan yksityismajoittajien edellytykset ja osaaminen lapsen tukemiseen, mutta myös riittävä tuki heille tähän lapsen näkökulmasta erittäin keskeiseen rooliin ja tehtävään.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

-

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

-

Valtion korvaukset (8 luku)

-

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

-

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

-

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Lapsivaikutukset ja ihmisoikeusvaikutukset on huomioitu esityksessä. Muutoksilla pyritään muun muassa lapsen edun parempaan huomioimiseen viranomaisen tulkinnoissa. Lapsen tilanne voitaisiin kuitenkin huomioida kattavammin esityksessä ja lapsivaikutusten arvioinnissa muun muassa huoltajien osallisuuden näkökulmasta sekä perheen merkityksen näkökulmasta. Nyt perhekokonaisuuden vaikutusta lapsen kotoutumiseen ei painoteta kaikissa lasta koskevissa esityksen osuuksissa.

Hyytinen Riitta
Pelastakaa Lapset ry

Viitanen Eveliina
Pelastakaa Lapset ry